

АКСІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКИХ ОБ'ЯВ ЖІНОК ПРО ЗНАЙОМСТВО

Актуальність аксіологічно маркованої лексики в слов'янських мовах зумовлено активною тенденцією розвитку експресивно забарвлених лексем і постійного варіювання лексичного складу української та польської мов для реалізації оцінного компонента в соціально-орієнтованому спілкуванні.

Аксіологія – теорія цінностей, розділ філософії, що з'ясовує природу та різновиди цінностей, взаємовідношення між ними (досліджує системи або множини взаємопов'язаних цінностей) [10].

Значну увагу проблемам лінгвістичної аксіології приділяли Ніна Арутюнова [2, 3], Тетяна Космеда [4], Вероніка Телія [5] та ін. Серед польських науковців різні аспекти ціннісної сфери особистості досліджували Флоріан Зненацький [8], Ян Щепанський [7], Мілтон Рокич [6].

Сучасне мовознавство активно досліджує вибір мовних засобів в залежності від мети, завдань спілкування. Вивчення різних сфер спілкування, проблема співвідношення людини і її мови відносяться до головних завдань мовознавства. Це зумовлює зацікавленість соціологів, психологів, мовознавців до вивчення функціональної специфіки текстів різних жанрів у сфері масової комунікації, зокрема утилітарних побутових. Саме до них належить **жанр оголошення про знайомство** – особливий вид спілкування, який реалізується в письмовій формі, «універсальні лінгвокультурні тексти, що мають спільні змістовні, формальні, конститутивні ознаки, а також риси, властиві певній культурі» [1, 6].

Мета проведеного нами дослідження полягала у встановленні спільних і відмінних особливостей лексики з аксіологічним компонентом, які вживаються в жіночих об'явах про знайомство (далі – ЖОЗ) та втілюють певні моральні і естетичні цінності.

Джерелами фактичного матеріалу слугували: слова і словосполучення, зібрані методом суцільної вибірки з ЖОЗ, зокрема з газет за 2018–2019 рр. («Aviso.ua», «Вечірня Одеса», «Рекламний кур'єр») та сучасних інтернет-сайтів (PortalRandkowySympatia.pl.). Загалом проаналізовано 120 текстів (60 українських оголошень і 60 польських).

У кожному тексті ЖОЗ виділяємо три стандартні частини: самопрезентацію, портретування, бажані відношення (див. праці Є. Акулової).

Самопрезентація характеризується тим, що має змісти: зовнішня і внутрішня людина. В українських ЖОЗ найбільшу актуальність має зміст «зовнішня людина». Особливості його лексичного складу свідчать про актуалізацію стереотипу «Жінка повинна бути привабливою». Проте уявлення про жіночу привабливість відрізняються в українському і польському соціумі: лексема *приємність* є обов'язковим атрибутом привабливості в українських ЖОЗ (наприклад, *Мені 60 років, чарівна, приємна, виглядаю на 45 років* [11]). Предметом позитивної оцінки в польських ЖОЗ виступає слово *краса* (наприклад *Najkrócej, poprostu ładna*[15]).

Домінуючу роль в самопрезентації польських ЖОЗ має зміст «внутрішня людина». Особливості його лексичного складу свідчать про актуалізацію в аксіологічній лексиці польських ЖОЗ стереотипу «Справжня жінка повинна бути турботливою, сором'язливою, м'якою».

На основі дослідження аксіологічно маркованих слів, українська жінка постає соціально малодійовою, а в польських ЖОЗ – це норма. Таким чином, в основі українських жіночих мовних автопортретів лежить стереотип «Головне в житті жінки – дім, сім'я», в польських – «Жінка повинна вміти реалізовувати себе поза сім'єю».

Важливу роль в українських ЖОЗ відіграє зміст «майновий стан»: *працюю, без матеріальних проблем, забезпечена*. Для польських ЖОЗ ідентифікація за вказаною ознакою неактуальна. Натомість важливими є лексеми, що характеризують зацікавлення жінки, її захоплення: *jazda na rowerze, bieganie, majsterkowanie, podróżowanie*.

Портретування в українських ЖОЗ представлено аксіологічною лексикою, яка підкреслює «зовнішню людину», вік, майновий стан, в польських ЖОЗ – «внутрішню людину», вік, «зовнішню людину». Присутні стереотипні уявлення щодо жіночності, наприклад, «Жінка повинна бути ніжною».

Зміст «зовнішня людина» є рівно актуальним для українських і польських лексем з аксіологічним компонентом. Проте підвищена увага до зовнішності партнера («зовнішня людина» представлена п'ятдесятьма шістьма номінаціями) відрізняє українські ЖОЗ. В польських ЖОЗ даний зміст менш виражений.

Бажані відношення в ЖОЗ – створення сім'ї, шлюбу, складають 51,6 % від загальної кількості українських ЖОЗ і лише 10 % в польських ЖОЗ. Головна відмінність стосується розуміння ролі жінки в суспільстві: в українських ЖОЗ жінка створює затишок, тепло в домі, сім'ї. В польських ЖОЗ сім'я розуміється як рівноправний союз, партнерство чоловіка і жінки.

Для українських жінок характерні такі стереотипні якості, виражені в аксіологічній лексиці: *без шкідливих звичок, хазяйка, чесна, доброзичлива, весела, порядна, турботлива*, наприкінці – *симпатична* (про красу не згадується), на останньому місці – *розумна*. До негативних якостей, зафіксованих в ЖОЗ, належать: *невміння готувати, інтернет-залежність, повнота, сором'язливість, паління, капризування*, на останньому місці – *балакучість*.

Для польських жінок стереотипні якості, виражені в такій аксіологічній лексиці: *весела, гарна, незалежна, добра* (універсальна риса жінки, зазначена в обох культурах), *спортивна, жіноча, романтична, відкрита, турботлива* (це також універсальна риса жінки), *спокійна, толерантна, симпатична, здорова, розумна*. До слів, що позначають негативні якості, належать: *божевільність, спонтанність, наївність, шаленість, балакучість, нерозсудливість, важкий характер*.

В українському і польському лінгвосоціумі важливе місце посідають такі слова з позитивним аксіологічним компонентом, як: *весела, доброзичлива, приємна, турботлива, симпатична*. До негативно-оцінних рис жінки належить: *балакуча*.

Зіставлення стереотипних уявлень про любов, зафіксованих в оцінній лексиці, засвідчило наступні відмінності: любов для української жінки виявляється в турботі, хвилюванні за коханого, наприклад, *оточу вас турботою й ніжністю, буду пишатися вами, в усьому підтримувати*. В польських текстах відношення, засновані на любові, розуміються, перш за все, як партнерство. Об'єкт любові – партнер, близька людина, що розділяє погляди й інтереси того, кого любить. Зміст почуття любові в українських ЖОЗ реалізується в таких лексемах: «любити» – «пишатися своїм обранцем»; «любов» – «це радісне почуття»; «любов» – «готовність до самопожертви». В польських текстах уявлення про любов у жінок інші: лексема *miłość* – «проживати будні разом», *miłość* – «це не тільки радісні, романтичні моменти, але й час, проведений за виконанням щоденних справ».

Зіставний аналіз українських і польських ЖОЗ підтверджує, що в основу української та польської аксіологічної лексики покладено як універсальні, так і національно-специфічні стереотипні уявлення. Це виявляється в різному ступені номінативних компонентів, актуальності тієї чи іншої ознаки для адресантів. Зокрема різними виявилися лінгвостереотипні уявлення про роль жінки у відносинах з чоловіками. За даними українських ЖОЗ, роль жінки частіше зводиться до гарної господині. Польська модель відношень, представлена в ЖОЗ, ґрунтується на принципі партнерства: фізичного та/або духовного (спільні інтереси, погляди).

Перспективи подальшого дослідження полягають в аналізі мовленнєвих показників чоловічих об'яв про знайомство, а також зіставному аналізі оцінних мовних одиниць в сучасній українській та польській мовах.

Список використаної літератури та джерел

1. Акулова Е. В. Жанр «Объявление о знакомстве»: гендерная и этнокультурная специфика : дис. ... канд. филол. наук. Саратов, 2010.
2. Арутюнова Н. Д. Аксиология в механизмах жизни и языка. *Проблемы структурной лингвистики*. Москва : Наука, 1984. С. 5–23.
3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М. : Языки русской культуры, 1999. 2-ое изд., испр. 896 с.
4. Космеда Т. А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки : монографія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 350 с.
5. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. Москва : Наука, 1986. 143 с.
6. Rokeach M. The nature of human values. New York : The Free Press, 1973. 438 p.
7. Shhepan'skij Ja. Jelementarnye ponjatija sociologii / pod obshh. red. i posleslov. akad. A. M. Rumjanceva. M. : Progres, 1969. 240 s.
8. Znaniecki F. Socjologia wychowania. Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2001. 570 s.
9. *Вечерняя Одесса*. 18.03.2011. № 10.
10. ЕСУ– Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Інститут енциклопедичних досліджень. – URL: <http://esu.com.ua/>
11. *Лечебные письма*. 2011 – 2019.

12. Сайт знайомств Love.ua. URL : <https://love.ua>
13. СУМ – Словник української мови : у 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980. URL: <http://sum.in.ua/>
14. *Aviso.ua*. 25.02.2019. №7
15. PortalRandkowySympatia.pl. URL : <https://sympatia.onet.pl>
16. SJP – Słownik języka polskiego. URL: <http://sjp.pwn.pl>